

אנוש בקונצרט

רסיטל ורה לנגיל

מאת מנשה רבינא

המסגרתנית ורה לנגיל שיכת אל האזנים הישראלים המספלים בהתמודדה בקונסוזיציה הישראלית. בארץ ובחוץ-לארץ היא מרבה להשמיץ את המיצורים של הקמ"ט פוזיטורים שלנו, ומהביקורות אשר היא מביאה עמה מהוספעותינו אנו למדים, שקונסוזיציות אלה בביצועה מתקבלות על דעת הקהל ומשאירות רושם טוב.

גם ברסיטל שלה אמש הקדישה תשומת-לב ליצירה שלנו היא פתחה את חכניה בסונאטה מאת יוסף טל אשר נכתבה ב-1955. ואכן עוררה עניין ביצירה זאת. לא הבינתלי על שום מה סימן המרע השגי בתור. באסו אוסטיי נאסר ולא בתור. ואריאציות על השיר. רחלי מאת יהודה שרת. היה עניין בכך לשמוע את השיר הזה הכנוי רק על סטראקורד (ארבעה שלילים) במסגרת חדשה. לעומת זאת לא קלטנו חלקים מהירים, שגם להם מקדישים מקום ניכר בסונאטה.

ההתחלה במוצור ישראלי היתה נועזת, ואיני יכול לומר שהיא עזרה לפסנתרניות להטוין את כור שר נגינתה במוזיקה הקלאסית. לניסך, אחרי הסונאטה של יוסף טל היתה המאנטאזיה-סונאטה של מוצארט רועשת מדי, הסרה בה הדקות המוצארטיות, כי קשה לצר בור מטיצור חדיש אל סוג מוזיקה ברוח מוצארט.

לפי התכניה: סתיים הקונצרט בקונסוזיציות מאת גזרבי ראקי, מראן. ליסט הוברט שופאן.

אורי אפשטיין

מוסיקה

ההופעה המוסיקליות, שהתקיימה בירושלים השבוע, יצאות דופן היו וכבר הינה יבציה השביל המוסיקה ועשירות למסק בעלי טעם שונה וקיצוני — חובבי מרטיקה קלה מה ואניגמטיס מזה.

האחרונים יכלו לכתוב על סימפוקס בר קונצרט-הפתחה לעולה זאת של האגף של המוסיקה בתרומתו ארבעת הקונצרט טים בסדרה שתעוד-הקונה על ידי האגף יהיו אמנם מוקדשים כל אחד לצד של מרכזי מיוחד — אך קונצרט-הפתחה זה היה מורכב מתוכנית שמתח של דוגמאות למוסיקה מודרנית. לט-1930 ועד היתה, מאמריקה ודרך אירופה עד למדינת ישראל. גם שני ביצוע-מבורה בארץ בוצעו בערב זה: סונטה לפסנתר של יוסף טל, אישירושלים, והקונצרט לכינור של סמואל בארבי. הסונטה של (כביצוע לילה גרנסמן-תבור) שובה את לב המאזין באלמנט הרומנטי-חזק שבה והנוצר על ידי עושר של קונטראפטים — בין היתר המודרני בתרומתו-הנוצח וק צביל העיקשים לבין תצורה הקלאסית החד מורה בו הוא נתון + בין המוסיכיים הניגוני דיים לבין עצמם: בין הגשא האידייל (של יהודה שרת) לבין הוריאציות הקורט טרונקטיות-הפיריות-המשתלבות בו. ספרות-המסגרת הישראלית הנוצרה על ידי סונטה זאת ביצירה דבת-ענין, ויש לקוות כי המצא את דרכה לתכניות-הר סימלים של הסנתרנים, גם הימכואות-לפסנתר של פרנץ שרטיג שהושמעו ב-קונצרט זה. ראויים שיכלול מן המסגרת האמבסקלוסיבית של קונצרטים למרטיקה בתרומתו. כי עשנים הם להוסיף תכלין לכל תכנית-המסגרת. אשמענו של הקונצרט לכינור של בארבר (כביצוע פול-בימן) היתה אמנם מוצדקת במסגרת זאת על ידי האריך-היבור (1942) אך לפי סגנונה יצירה אפיונית היא נאמנה לחד מוסיקאים המאחרים.

50 שנים בחיו של מלחין ישראלי

מחווה ליוסף טל. בית-אריאלה,
יום שני 21.10

יצירה אחת ששודרה בקול ירושלים בשנות ה-30 ורק עכשיו בוצעה שוב, באקספוזיציית הא-טונאלי הגרמני. רוחו של ברג שורה שם אולי יותר מהשיטות השנברנית. לעומת זאת, מציגה הסוויטה לזווילה סולו (עם גד לברטו), יצירה מ-1940, את הצד השני של טל הצעיר: משהו הינדמיטי, קצת לכיוון הענייניות החדשה הגרמנית של אז, ובייחוד פרק הסגנון.

מאת כתעקש יוסף טל יותר ויותר על מראה בצונחים של רחיסות ותנועה, מרבר על שפה חדשה ורקדוק חדש

ועוד יצירה שהזמנה ב'73' ורק עכשיו זכתה לתכורה. יוסף טל מוסד ותיק ומכובד במוזיקה הישראלית, אינו רץ במצעד הפזמונים, אבל החשיבות של ביצועים האלה היא בפרספקטיבה ההיסטורית שהם מאפשרים, דבר די נדיר במוזיקה המקומית. שלוש "שירי השלווה" ששודרו ב'36' (ועכשיו השמיע אותם גילה ירון והפסנתרן אמנון סילבר), והסונטה הידועה מאוד לפסנתר מ'52' (עם אלן שטרנפלד) מאשרים את מיקומו של טל הצעיר

במוזיקה, כשהדגש הוא על בינלאומיות. בלי שם "נאו" (טל מאמין בקדמה) וכלי נגינה ליצור סגנון לאומי. טל היה ונשאר הנציג המובהק של מסורת המודרנית האופטימית, שמאו סוף שנות ה-60 נברו קופו עליה הרכה עוררים. לטל יצירה: לא רק שאין לו מספיק קולגור בקנה המידה שלו בישראל, אין גם מי שיגלה אתו ויכוח רציני. הקונצרט הנוכח, מחווה ליום-ההולדת ה-75, הוא לפחות תיעוד מוצלח, ורביעיית

הפסנתר החדשה שסיימה אותו (עם לברטו, סילבר, שולמן וטייסטר) כביצוע מצוי (ציון) היתה פינאלה מרשים. עומד אסף

קטע
מערת
מיום
הארץ
3.11.85

חמש כנגד חמישים

מאת נתן מישורי

קונצרט מחווה ליוזף טל ב'קול ישראל', יום שני 21.10.85 בבית אריאלה, בתל אביב.

פאול לנדאו, עורך תוכניות מוסיקי ליות ב'קול ישראל', יום את הקונצרט, וחטיבת המוסיקה של "קול ישראל", המועצה הציבורית לתרבות ולאמנות וספריית בית אריאלה, נתנו יוסף טל, כמלאת לו 75 שנים, השבח ראו לפאול לנדאו, התודה - האלה שתמכו ולא לה שביצעו את הקונצרט הקאמרי היפה, שחמש היצירות שבו עמרו כנגד חמישים שנות יצירה.

המחזור "שירי שלווה" (1936) למי לים מאת פ. ורלן (שלווה), ג. היים (המשמרת האחרונה) וד. מורגנשטרן (תנומה) לקול ולפסנתר, המוקדמת שביצירות הערב, נכתב בארץ בהשפעת מות אמו של המלחין. הבכורה נערכה ב'1938 על ידי הזמרת הרה טורק, ומרתה לשעבר של הזמרת גילה ירון, במצעת השירים בערב זה. צער אישי, אך גם, ובעיקר, השלמה עם מציאות, שחייב אדם להרהר בה אך שאי-אפשר לערער עליה. נשקפו מן המוסיקה והביצוע של גילה ירון והפסנתרן, אמנון סילבר (פנים חרשות בישור).

כיוון ששנתיים בלבד חלפו בין כתיבת היצירה ועלייתו. לרץ של יוסף טל (גרמנטל לשעבר), ליד פולין וחניך האקדמיה המלכתית בברלין כפסנתרן ובקומפוזיציה (1927-1931). אין פלא שב"שירי שלווה" לא רק המילים אלא גם הצלילים הם עדיין "גרמניים", אך כבר ניצירה מוקדמת זו אתה מוצא את כל כשהוא צועד במתנה המוסיקלי האנטי-שמאני, הדר גל בכורה מציאת הזהות שבין תקופה וצלילית.

כסוויטה לזווילה סולו (1940), לא נעדיים קשרים עם צלילי אירופה, שהתרחקה בינתים. פרק "הסגנון" וי כיה, אך השוני כבר קיים, אין זה המלוס של השירים, אולי בשל ההקשר ההפול, הווילון והמלחין, עדין פרטוש, ביצע יצירה זו בברשתו, ועתה ביצע אותה הווילון גד לברטו, שימי צלילו הנוכחי, חומו ואושרו השופע מזכירים את נגינת פרטוש,

שהיה מודו - נותר רושם של זיקה כלשהי למלוס הפארטושי, בעל התפניות המלודיות המזרחיות; אולי בשל מוטיב טונאלי ליטורגי יהודי, שהתבלט כאן במכוון או שלא במכוון, דומה היה, שטל ניצב פע על סיפו של מלוס יהודי, טובל בו את עטו ונרתע, נראה, שפגנתו אינה מתירה לו לנצל חומר מוסיקלי, שאינו חלק גמור ממהותו האישית. נראה גם, שהוא חושש שמאין קצרה הדרך לסגנון מינלטיות, ושאינו רוצה בהסתגרות במעיין גיטו מוסיקלי-תרבותי. כוח קיומה של היצירה נשען על ערכים מוסיקליים כללי-עולמיים, על רעיונות הנאמרים בשפת העכשוו, ומתפתחים לצורות ברורות, כשבהם מוטבעים תווי צליל, מקצב וביטוי אישיים.

המקום ולא רק הזמן מתבטא בסונטה לפסנתר מ'1952, נכון, שהיא אומרת לאו מפורש לניעים ולריקודי שבפולקלור הישראלי, למתוק ול-מזלטל שבצלילי המורה, אולם איש לא יכחיש את השפעת סגנון הנגינה המזרחי הטוקטי על נושא הפרק המסיים, ה"רנור", הקשר, שקושר הפרק השני, "באסו אוספינאטור" עם אחת המלודיות המפוררות ביותר שנכתבו בתו בישראל, עם הלחן של הורה שרת למילות המשוררת רחל "הן רמה ברמי זורם", מעיד לבטח על נקודת זרהות עמוקה עם המקום ועם העבר, גם את אופיו הכולל של הנוף הצלילי ביצירה. שבאוזני הסדר, היי תי נגינית בעבר, נשמע ללא-ישראלים. אגן מוזיקה היום כמשקף את-הו של הני ירושלים, שבה התיישב המלחין כ-15 שנה לפני כתיבת היצירה. ראוי לציין, שהמצע אלן שטרנפלד, ומא והבליט בסונטה לפסנתר, שאותה ביצע במיני מנות מלאה, צודים רומנטיים ואימפר-סיוניסטיים.

אם הסונטה לפסנתר חגה עדיין, מבחינה צורנית, כמעט הגדול של ניארקלאסיציזם - אחת התשובות בהולטות של המאה ה-20 והתפרקות הצורות הקלאסיות בשלהי הרומנטיה - היו שב"שלישיית פסנתר" (1973) וב"רביעיית פסנתר" (1982). מוציים אנחנו והמוסיקה של טל בעולם חדש. יותר משמורכב כאן בצורות ררשיח או רביעיית בין רעיונות שונים, שאליהם קשור המלחין כקשר דגישי אישי עמוק, מדובר כאן ב"נוף" כמבונן

הרחב ביותר - אנושי, טבעי ומל-אכתי, גשמי ורעיוני. הצלילים אינם משקפים פרטים, אלא מיכלולים. נקודת-הראות היא כניכול ממעוף הציפור או ממטוס, המשנה גובה ומהירות.

מדובר כאן במיכלולים מורכבים, שאינם אלא חלקים בשלם המורכב פריכמה. זהו ניסיון מחודש לתפיסת מהות החומר המוסיקלי וגורמי הטרני-ספורמציה שבו. בחינה מחדש של כוחהחיים ותרועת ההתנגשות הצור-נית שברקמות מוסיקליות, משום-כך, התקסטטורות של גובהי צליל, גונים, דינמיקה וחלוקות-זמן הם כאן בכחינת "נושאים".

ב"שלישייה", ועור יותר ב"רביעי-ייה" של טל, העניקה המוסיקה המתקת תחושה. שהכל נכון, שהיא מגלה למאזין דברים מעולם האמת. דומה, שקטבים מנוגדים קלאסיקה ורומנטיקה, מגיה וריאליות, סובבים כאן בכדור אחד. תפיסה צורנית אוביי-קטיבית, התעמקות רגשית-אישית וכוח הכישוף שבצלילים, מווגים כאן בידי אמו, ומקנים תחושת הישג של המוסיקה העכשווית בכלל.

הכנר אליהו שולמן, הצ'לן דודון טויסט והפסנתרן אמנון סילבר (רור) חדש ומוכשר של מבצעים, שביצע את ה"שלישייה" וגם את ה"רביעייה", שם הצטרף אליהם הווילון גד לבר-טו, טוב, עשיר מלאכה, שהעירה שאכן ניתן להקפיד בידיהם יצירות חדשות וחשובות. פאל לנדאו יפה בחן, ויפה ערך את התוכנית, שלא כסדר כרונולוגי, אך לקורא ראוי להכיר, שבמציאות לא חמש יצירות עומדות כנגד חמישים שנות היצירה של טל, אלא עשרות רבות של יצירות, וביניהן כאלה שמי עולם לא נוצעו בישראל אלא בחוץ-בלב - האופרות "אשמראי" (1969), "הפיתוי" (1976) וכן "המגדל" (1984), שתבוצע כברלין בעוד כשהוא במיכ-לול היצירות כולו, ובמעשי מעורבותו בחיי המוסיקה בישראל משך עשרות השנים, נפרטת דמותו של יוצר, המעוגן במציאות המוסיקלית, התרבו-תית, החברתית והפוליטית, והמגיב עליה ברכיב שלו, שיש בה העזה, תקיפה, יוזמה וגם רוע, צער וכאב. בכל אלה, ראוי של שמעש כסמל יפה לרמות האדם הישראלי.